

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2009/93

Karar Sayısı : 2011/73

Karar Günü : 28.4.2011

R.G. Tarih-Sayı : 15.10.2011-28085

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Ankara 9. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 8.6.1949 günlü, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 71. maddesinin birinci cümlesinde yer alan "*eşinden 30 yaş veya daha büyük ise ölümünde eşine yarı nispetinde aylık bağlanır.*" ibaresinin, Anayasa'nın 2., 5. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Davacının, hakkında verilen idari işlemin iptali için açtığı davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

8.6.1949 günlü, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun itiraz konusu bölümü de içeren 71. maddesi şöyledir:

' İştirakçi karı veya koca eşinden 30 yaş veya daha büyük ise ölümünde eşine yarı nispetinde aylık bağlanır. Ancak evlenme akdi en az 10 yıl evvel yapılmış veya çocukları olmuş ise bu indirme yapılmaz.

(Ek fıkra: 6311 - 3.3.1954) Emekli olduktan sonra evlenenler hakkında dahi aynı hükümler uygulanır.'

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında Anayasa'nın 2., 5. ve 10. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılımlarıyla 22.12.2009 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, itiraz konusu kural ile eşler arasında 30 ve üzeri yaş farkının olması halinde evlenme akdinin muvazaalı olduğunun kabul edildiği, oysa muvazaanın ancak yargı yerlerince verilecek kararlarla tespit edilebileceği, ölüm halinde eşe bağlanacak aylık tutarında yaş farkına bağlı olarak farklı bir uygulama yapılmasının Anayasa'nın 2., 5. ve 10. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kuralda, eşinden 30 yaş veya daha büyük iştirakçinin ölümünde eşine yarı nispetinde aylık bağlanacağı belirtilmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen sosyal hukuk devleti, insan haklarına dayanan, kişilerin huzur, refah ve mutluluk içinde yaşamalarını güvence altına alan, kişi hak ve özgürlükleriyle kamu yararı arasında adil bir denge kurabilen, çalışma hayatını geliştirerek ve ekonomik önlemler alarak çalışanlarını koruyan, onların insan onuruna uygun hayat sürdürmelerini sağlayan, milli gelirin adalete uygun biçimde dağıtılması için gereken önlemleri alan, sosyal güvenlik hakkını yaşama geçirebilen, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak sosyal adaleti ve toplumsal dengeleri gözeten devlettir.

Anayasa'nın 5. maddesinde, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak şekilde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

Anayasa'nın 60. maddesinde 'Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir' denilmekle bireylere gelecekte karşılaşacakları sosyal riskler karşısında yoksulluğa düşmemeleri için asgari ölçüde bir yaşam düzeyinin amaçlandığı belirtilmektedir. Bu amaç sosyal sigorta kuruluşlarınca kendi kuralları çerçevesinde gerçekleştirilir ve yerine getirilir.

Sosyal devlet, sosyal adaletin, refahın ve güvenliğin gerçekleşmesini sağlayan devlettir. Sosyal güvenlik kuruluşları, çalışanların geleceğine ilişkin güvenliklerini sağlamak durumundadır. Sosyal güvenlik her şeyden önce, herhangi bir nedenle kısmen ya da tamamen çalışamayanlara ve bu nedenle gelir kaybına uğrayarak muhtaç duruma düşenlere, insan onuruna yaraşır asgari bir hayat sürmeleri için gerekli gelirin sağlanmasını öngörür. Devletin sosyal olması aktüeryal denge ile sosyal devlet ilkesi arasında uyum olmasını, sosyal güvenlik kaynaklanan yüklerin gerektiğinde Devlet tarafından karşılanmasını zorunlu kılmaktadır.

İtiraz konusu kuralın yer aldığı 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu ile kurulan Emekli Sandığı önceden alınan payın (primin) yeniden dağıtımına dayanan bir sosyal güvenlik kurumudur. İştirakçi olan kişiler aktif çalışma yaşamları boyunca miktarı ve süresi yasa tarafından belirlenen primleri ödemekte, belli yaşa geldikten sonra da ya bizzat kendileri emekli statüsüne geçerek bu statünün sağladığı yaşlılık aylığından yararlanmakta ya da ölümlerinden

sonra hak sahibi olan yakınları ölüm aylığına hak kazanmaktadırlar. Ancak sosyal güvenlik sisteminin sağlıklı olarak çalışması için aktüeryal dengelerin korunması zorunludur. İtiraz konusu kuralda dul aylığının, sigorta sisteminin prensipleri ile aktüeryal dengeler gözetilerek bilimsel verilere göre belirlendiği görülmektedir.

Öte yandan kuralda, Türkiye'nin sosyal gerekleri de dikkate alınarak iştirakçinin dul eşine sosyal güvenlik hakkından yoksun kalmaması için yarı nispetinde aylık bağlanmıştır. Kamu yararı amacıyla kabul edilen bu düzenlemede iştirakçinin dul eşine ekonomik bir güvence sağlanarak sosyal devlet ilkesine de bağlı kalınmıştır. Kaldı ki, 5434 sayılı Yasa'nın 71. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesine göre evlenme akdinin en az 10 yıl evvel yapılmış olması veya çiftin çocuklarının bulunması halinde bu indirim yapılmayacaktır.

Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen '*yasa önünde eşitlik ilkesi*' hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Yasa koyucunun aktüeryal dengeleri gözeterek takdir yetkisini kullanmak suretiyle kuralda tespit etmiş olduğu yaş farkı eşitlik karşılaştırılmasında esas alınamaz.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 5. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

VI- SONUÇ

8.6.1949 günlü, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 71. maddesinin birinci cümlesinde yer alan " eşinden 30 yaş veya daha büyük ise ölümünde eşine yarı nispetinde aylık bağlanır." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Serdar ÖZGÜLDÜR ile Engin YILDIRIM'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 28.4.2011 gününde karar verildi.

Başkanvekili	Üye	Üye
Serruh KALELİ	Fulya KANTARCIOĞLU	Ahmet AKYALÇIN

Esas Sayısı : 2009/93
Karar Sayısı : 2011/73

Üye

Mehmet ERTEN

Üye

Fettah OTO

Üye

Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye

Zehra Ayla PERKTAŞ

Üye

Recep KÖMÜRCÜ

Üye

Alparslan ALTAN

Üye

Engin YILDIRIM

Üye

Nuri NECİPOĞLU

Üye

Hicabi DURSUN

Üye

Celal Mümtaz AKINCI

Üye

Erdal TERCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1- 8.6.1949 günlü, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 71. maddesinde 'İştirakçi karı veya koca eşinden 30 yaş veya daha büyük ise ölümünde eşine yarı nispette aylık bağlanır. Ancak evlenme akdi en az 10 yıl evvel yapılmış veya çocukları olmuş ise bu indirme yapılmaz. Emekli olduktan sonra evlenenler hakkında dahi aynı hükümler uygulanır.' denilmektedir. İtiraz Mahkemesi'nce bu maddenin **"eşinden 30 yaş veya daha büyük ise ölümünde eşine yarı nispetinde aylık bağlanır"** bölümünün iptali istenmektedir.

Hemen işaret etmek gerekir ki 506, 1479, 2925 ve 5434 sayılı Kanunların yerini alan 31.5.2006 tarih ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda iptali istenen kurala benzer bir düzenleme bulunmamaktadır. (md.34) Diğer bir deyişle, 5510 sayılı Kanun kapsamında bulunan sigortalıların eşleri kendilerinden ne kadar küçük olursa olsun, ölüm halinde kalan eşin aylığından herhangi bir kesinti yapılmayacaktır. 5510 sayılı Kanun'a tâbi olarak 1.10.2008 tarihinden itibaren kamu idarelerinde çalışmaya başlayanlar (4/C'liler) bakımından 'eş'le ilgili herhangi bir yaş kısıtlaması mevcut değilken; bu tarihten önce kamu görevlisi statüsünde olanlar ile bu statüden emekli olanlar/olacaklar bakımından 5434 sayılı Kanun hükümleri yürürlüğünü sürdürdüğünden, onlar yönünden 'eş'e ilişkin 30 yaşlık sınır kriteri uygulanmaya devam edecektir.

2- Belirli evlenme yasakları halleri hariç olmak üzere, kimin kiminle evleneceği/evlenmesi gerektiği konusu Medeni Kanun'un ve Anayasa'nın ilgi alanı dışında olup; bu husus tamamen ilgili çiftlerin bireysel özgürlük alanına dahil bulunmaktadır. Oysa dava konusu kural, Emekli Sandığı iştirakçisinin ya da emeklisinin kendisinden 30 yaş veya daha küçük bir kişi ile evlenmesi halinde, bu eşe bağlanacak aylığın, müstehak olduğu tutarın yarısı kadar olacağını öngörmek suretiyle, evlenme iradesi ve serbestisi üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Bu yönü itibarıyla kural hukuk devleti ilkesine aykırıdır.

3- 5510 sayılı Kanun kapsamında olan iştirakçiler yönünden öngörülme bu hak mahrumiyetinin, bu kanun öncesi 5434 sayılı Kanun'a tâbi iştirakçiler ile emeklilerine uygulanması; tamamen aynı konum ve statüde bulunan kişiler yönünden farklı aylık ödenmesi durumuna yol açtığından, kural Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen eşitlik ilkesine de aykırıdır.

4- Anayasa'nın 60. maddesinin öngördüğü sosyal güvenlik hakkı, 5434 ve 5510 sayılı kanun kapsamında 'aynı' statü ve konumda bulunan 'eşler' yönünden farklı biçimde sonuçlar doğurması itibarıyla, Anayasa'nın 60. maddesine de uyarlı düşmemektedir.

5- Açıklanan nedenlerle; itiraz istemine konu kural Anayasa'nın 2., 10. ve 60. maddelerine aykırı olmakla iptali gerektiği kanısına varıldığından; çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye

Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye

Engin YILDIRIM